

Intervenció arqueològica a l'avinguda de Vilanova, 2-10

CODI M.H.C.B. 061/08

Barcelona, el Barcelonès

Del 12 al 19 de maig de 2008

2

Núria Cabañas Anguita

Mataró, 3 de juny de 2008

SUMARI

1.	SITUACIÓ.....	3
2.	MARC GEOGRÀFIC I GEOLÒGIC	3
3.	CONTEXT HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC	3
3.1.	Notícies històriques.....	3
3.2.	Antecedents arqueològics.....	4
4.	MOTIVACIÓ I OBJECTIUS	5
5.	FONAMENTS DE DRET	5
6.	TREBALLS REALITZATS	5
7.	METODOLOGIA.....	6
8.	RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ	6
9.	LLISTAT D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES	7
10.	AFFECTACIÓ DE LES RESTES ARQUEOLÒGIQUES	7
11.	CONCLUSIONS.....	7
12.	BIBLIOGRAFIA	8

ANNEX 1. DOCUMENTACIÓ ADMINISTRATIVA

ANNEX 2. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

ANNEX 3. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

FITXA TÈCNICA

Lloc de la intervenció	Avinguda de Vilanova, 2-10
Població i comarca	Barcelona, el Barcelonès
Coordenades UTM	X= 431646 / Y= 4582807 / Z= 11,60
Promoció	Societat General Aigües de Barcelona, S.A.
Execució obra	ACSA
Execució intervenció	Actium Patrimoni Cultural, SL
Direcció tècnica	Núria Cabañas Anguita
Tipus d'intervenció	Preventiva
Activitat autoritzada	Seguiment arqueològic
Dates autoritzades	Del 12 al 19 de maig de 2008
Dates d'execució	Del 12 al 19 de maig de 2008
Codi del MHCB	061/08
Paraules clau	Control d'obra rases de serveis
Resum	El seguiment arqueològic dut a terme a l'Avinguda de Vilanova, 2-10 ha estat motivada per l'obertura de dues rases per col·locar una nova canalització d'aigua. No s'han documentat ni estructures ni nivells arqueològics.

1. SITUACIÓ

El control arqueològic es situa a l'Avinguda de Vilanova, 2-10, cruïlla amb els carrers de Roger de Flor i el Passeig de Lluís Companys, al barri de Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera a l'actual districte de Ciutat Vella.

2. MARC GEOGRÀFIC I GEOLÒGIC

L'indret d'actuació es situa geogràficament en el Pla de Barcelona, obert pel sud-est a la mar i limitada, pel nord-oest, per la Serralada litoral. Per migjorn és limitada per la falla que segueix ran de mar des del Garraf i el turó de Montjuïc fins el turó de Montgat, més enllà del Besòs i finalment pel nord-est i pel sud-oest està delimitat pels límits naturals del Besòs i el Llobregat.

El Pla presenta un esglaó, d'uns vint metres, en el punt de contacte entre Ciutat Vella i l'Eixample i el sector comprès entre aquest esglaó i el mar es conegut com el pla de baix format per les aportacions de les rieres, torrents, dels deltes del riu veïns i del corrent litoral. En aquest sector del pla es formaren maresmes i estanyols. Històricament la costa anà avançant molts d'aquests estanys van anar desapareixent, fet que contribuï, d'una manera clara, l'acció antròpica. Malgrat la seva desaparició, molts d'ells han continuat vius en els topònims actuals (Autors diversos, 1991: 22-24).

3. CONTEXT HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC

3.1. Notícies històriques

La intervenció situada a l'Avinguda de Vilanova es situa dins el barri medieval de Sant Pere de les Puelles, nom que prové de l'antic convent benedictí femení de Sant Pere de les Puelles fundat l'any 945.

La zona que ens ocupa es localitza a l'est de la Colònia Iulia Augusta Paterna Faventia Barcino fundada entorn l'any 15 aC per August. Ciutat emmurallada des dels seus inicis i refortificada al segle IV dC i que durant molts segles, va marcar el perímetre de la ciutat alt-medieval de Barcelona.

La creació dels actuals barris de Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera es van anar configurant en el moment en que Barcelona va necessitar expandir-se fora del recinte emmurallat. A partir del segle XI, entorn el monestir de Sant Pere de les Puelles i Santa Maria del Mar, els quals exercien un domini feudal sobre les terres, es va anar configurant una nova xarxa urbana.

A partir del segle XII i durant el segle XIII, la ciutat de Barcelona va experimentar un fort creixement demogràfic provocant d'aquesta manera l'establiment de nous barris fora muralla entorn als camins que accedien a la ciutat, que es coneixen amb el nom de vilanoves, com es el cas de la Bòria, Sant Pere de les Puelles i la Vilanova de la Mar. Per aquesta raó, en temps de Jaume I sorgí la necessitat d'englobar aquestes vilanoves dins un segon recinte emmurallat.

Durant tota l'Edat Mitjana, però sobretot entre els segles XVI i XVII s'anà configurant com una zona comercial i artesanal, amb l'establiment de nombrosos paraires entorn l'església de Sant Pere de les Puelles, convertint-se d'aquesta manera, amb el nucli central de la fabricació de teixits de Barcelona.

Amb la derrota de Barcelona i la fi de la Guerra de Successió l'any 1714, l'economia va experimentar una forta davallada i per tant, el Barri de Sant Pere. No obstant, a mitjans del segle XVIII es produí un creixement econòmic a causa de l'augment de la manufactura de les indies. Creixement que fou decisiu alhora de substituir les antigues edificacions medievals per edificacions més modernes, moltes de les quals perduren fins avui dia.

En aquest mateix moment, s'iniciaren les obres de la construcció de la Ciutadella que afectaren a la destrucció del traçat de la muralla medieval i va significar l'enderrocament de prop de nou-centes cases del barri de la Ribera. D'aquesta, únicament quedà dreta la torre de Sant Joan, situada davant el monestir de Santa Clara (Autors diversos 1991: 119-122).

La Ciutadella fou finalment enderrocada l'any 1868, com a conseqüència obligada del triomf de la revolució de setembre d'aquest mateix any. Damunt d'aquest espai es gestà el projecte de construir-hi un gran parc, finalment dut a terme pel mestre d'obres Josep Fontserè. Quan el parc es trobava en ple procés de construcció es prengué la decisió d'ubicar-hi la Gran Exposició Internacional de l'any 1888, moment en que es decidí mantenir els principals edificis de la plaça militar: el palau del Governador, l'església i l'arsenal.

3.2. Antecedents arqueològics

La zona que ens ocupa s'inclou dins una àrea d'interès històric i arqueològic atès que està inclosa en els treballs que es portaren a terme a partir de 1717 per a la construcció de la Ciutadella borbònica i es tracta d'una àrea relacionada amb el traçat del Rec Comtal (PIA).

El juliol de 1989 es realitzaren un conjunt de rases dins el Passeig Central del Parc de la Ciutadella. Aquestes obres van posar al descobert una de les portes d'entrada a la Ciutadella i alguns trams de la muralla.

L'abril del 2002 es realitzà una excavació preventiva al Passeig Picasso 24-30. També durant el mes de juliol del 2002 es dugué a terme un control preventiu en el mateix Passeig Picasso – ara en el número 38-. En tots dos casos es pogueren localitzar algunes estructures que formen part de l'antiga trama urbana del barri de la Ribera.

L'agost de 2002 es trobaren restes de la muralla de la ciutadella en unes cales a l'estació de França. I aquest mateix any, el seguiment dut a terme a als passeigs de Pujades i Lluís Companys i als carrers de Wellington i Almogàvers deixà al descobert el que semblaria ser trams de la Ciutadella.

L'abril del 2005 es dugueren a terme un conjunt de rases a l'interior del recinte del parc. Aquestes van permetre documentar un conjunt d'estructures relacionades algunes d'elles amb la Ciutadella del s. XVIII i altres amb els edificis de l'exposició de 1888.

Entre els mesos d'octubre del 2005 i maig del 2006 es va realitzar un control arqueològic promogut per Parcs i Jardins on s'hi van documentar parets de la

ciudadella borbònica, quatre trams de muralla medieval (una de les quals pertanyia el Portal de Sant Daniel) i diverses estructures relacionades amb el parc o l'Exposició Universal de l'any 1888.

El gener del 2006, en el mateix Parc de la Ciutadella, en motiu de la construcció del polisportiu de Ciutat Vella, es va documentar part d'un dels baluards de la ciutadella borbònica.

L'última intervenció realitzada a l'interior del parc a finals de l'any 2006 fou l'excavació del Portal de Sant Daniel i l'àrea annexa immediata que va permetre documentar tant estructures associades a aquest portal, com part del baluard "Del Rey" de la ciutadella borbònica.

4. MOTIVACIÓ I OBJECTIUS

La intervenció arqueològica ve motivada per la col·locació d'una nova canalització d'aigua, d'aproximadament 70 m de longitud, a càrrec de l'empresa ACSA a l'avinguda de Vilanova entre els números 2 i 10.

L'indret on es portà a terme l'actuació s'inclou en una zona d'interès arqueològic i d'alt valor històric, atès que està situada en una zona inclosa en els treballs de construcció de la Ciutadella Borbònica a partir de 1717 i en relació al traçat del Rec Comtal.

5. FONAMENTS DE DRET

La intervenció és de caràcter preventiu, atenent la Llei 9/1993 30 de setembre del Patrimoni Cultural Català (DOGC 1807 de l'11 d'octubre de 1993) i el Decret 78/2002 de 5 de març del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC 3594 de 13 de març de 2002).

6. TREBALLS REALITZATS

La intervenció duta a terme a l'Avinguda Vilanova, 2-10 ha consistit en el control del rebaix del subsòl de dues rases i dues cales per col·locar una nova canalització d'aigua dins la xarxa de subministrament de la ciutat de Barcelona.

En primer lloc es van realitzar dues cales de forma manual per tal de localitzar l'aparició de diversos serveis. Les dues cales es trobaven situades al llarg de la rasa 1. En segon lloc es dugué a terme l'obertura de les dues rases de forma mecànica per la col·locació de la nova canalització.

Rasa 1

Situada al llarg de l'avinguda de Vilanova entre els núm. 2-10 i orientada d'est a oest. Presentava unes dimensions de 80 cm d'amplada per 70 m de longitud i assolía una profunditat de 65 cm.

Rasa 2

Situada en el creuament del carrer de Roger de Flor per unir-se novament amb l'avinguda de Vilanova i orientada d'est a oest. Presenta unes dimensions de 1,15 m d'amplada per 8,30 m de longitud i assolida una profunditat d'1 m.

Cala 1

Orientada d'est a oest presentava unes dimensions de 60 cm d'amplada per 1,40 m de longitud i assolida una profunditat de 65 cm.

Cala 2

Orientada d'est a oest presentava unes dimensions d'1 m d'amplada per 1,80 m de longitud i assolida una profunditat de 70 cm.

7. METODOLOGIA

Registre estratigràfic

La metodologia utilitzada per aquesta intervenció es basa en el mètode de registre Harris / Carandini, a partir del qual, totes les dades són recollides en un model de fitxa d'unitat estratigràfica (UE) on s'hi indica la descripció de cada unitat estratigràfica i la seva relació física respecte de les adjacents. La base de dades s'ha realitzat amb el programa Acces.

Topografia i planimetria

Les restes s'han vinculat geogràficament amb les coordenades UTM, per tal de documentar-les i facilitar la gestió de la informació. La topografia i la planimetria han estat tractats informàticament amb AutoCAD 2008.

Documentació fotogràfica

Per tal de deixar una constància visual dels treballs realitzats, així com de les restes aparegudes, s'ha realitzat un registre fotogràfic exhaustiu, utilitzant-se el format digital.

8. RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ

La intervenció arqueològica duta a terme a l'avinguda de Vilanova, 2-10 ha consistit en el control del rebaix del subsòl tant de les rases prèvies com de les cales, atès que es tracta d'una zona d'expectativa arqueològica.

En cap dels casos s'ha documentat cap estructura ni nivell arqueològic, atès que han aparegut diversos serveis de rec i d'electricitat.

A nivell estratigràfic s'ha documentat tant a la rasa 1 i 2 com a les cales els mateixos nivells. Un primer nivell de panots, corresponent a l'actual nivell de circulació del carrer, (UE 1) per sota del qual s'hi localitzà un estrat de preparació de formigó per a la col·locació dels mateixos panots (UE 2) d'uns 0,20 m de potència. Cobert per aquest estrat s'hi va excavar un nivell de sauló i grava (UE 3) d'uns 40 cm de potència i que hauria estat aportat per reblir alguna de les rases realitzades per a la col·locació

d'algun dels serveis apareguts. Sota aquest nivell també es localitzà una llosa de formigó (UE 4).

Durant el seguiment del rebaix del subsòl no han aparegut restes ceràmiques, atès que l'estrat documentat (UE 3) es tractava d'un nivell de rebliment aportat per anteriors obres de serveis.

9. LLISTAT D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

UE 1: Nivell de circulació de l'actual vorera format per panots de 20 x 20 cm i de 4 cm de gruix. Cobreix la UE 2. Apareix a una cota de 11,606 m.s.n.m.

Cronologia: segle XX-XXI

UE 2: Nivell de preparació de formigó per col·locar els panots de 20 cm de profunditat. Cobreix la UE 3. Apareix a una cota de 11,566 m.s.n.m.

Cronologia: segle XX

UE 3: Nivell de rebliment de sauló de color marró i grava aportat per anteriors obres de serveis de rec i elèctrics. Cobreix la UE 4. Cobert per la UE 2. Apareix a una cota 11,366 m.s.n.m.

Cronologia: segle XX

UE 4: Llosa de formigó. Apareix a una cota de 10,956 m.s.n.m. Cobert per la UE 3.

Cronologia: segle XX

UE 5: Asfalt de 20 cm de gruix. Apareix a una cota de 11,47 m.s.n.m. Cobreix la UE 3. Cobert per la UE 5.

Cronologia: segle XX

10. AFECTACIÓ DE LES RESTES ARQUEOLÒGIQUES

Durant el control arqueològic no s'han documentat restes arqueològiques i per aquest motiu, no ha estat necessari el desmuntatge d'estructures.

11. CONCLUSIONS

La intervenció realitzada a l'avinguda de Vilanova, 2-10 de Barcelona, entre els dies 12 i 19 de maig de l'any 2008, no han permès documentar cap estructura ni material arqueològic tot i tractar-se d'un indret d'expectativa arqueològica, atès que únicament s'han documentat nivells de rebliment relacionats amb els actuals serveis.

12. BIBLIOGRAFIA

Autors diversos. Gran geografia comarcal de Catalunya. Introducció, Barcelonès, Baix Llobregat. Enciclopèdia Catalana. Barcelona. 1991.

CARBONELL, C (2008): Memòria de la intervenció arqueològica al Passeig Pujades, 1-3. Del 8 al 23 de gener de 2008. Mataró. Codi MHCB 002/08.

Projecta d'Intervenció Arqueològica a L'avinguda de Vilanova, 2-10, de la ciutat de Barcelona (PIA).

SÁNCHEZ, A. Historia de Barcelona. De los orígenes a la actualidad. Ed. Optima. Barcelona. 2001.

SOBREQÜÉS, J. (dir.) Història de Barcelona. Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana. Barcelona. 1991.

ANNEX 1. DOCUMENTACIÓ ADMINISTRATIVA

Expedient 437 K121 NB sobre l'autorització per a 2008 de la intervenció preventiva a: Av. de Vilanova, 2-10 (Barcelona, Barcelonès), segons el procediment establert en l'article 14 i següents del Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Fets

1. El dia 30 d'abril de 2008, el senyor, Ferran Puig i Verdaguer director del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la ciutat de Barcelona, va presentar una petició per realitzar una intervenció arqueològica a : Av. de Vilanova, 2-10 (Barcelona, Barcelonès) .
2. El dia 8 de maig de 2008, el Servei d'Arqueologia i Paleontologia va emetre informe favorable a l' esmentada sol·licitud.

Motivació

Obertura d'una rasa per una canalització de conducció d'aigua en una zona protegida pel planejament municipal.

Fonaments de dret

1. Article 47 i següents de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807).
2. Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm. 3594).

Resolució

Per tot això, resolc:

- 1: **Autoritzar** la realització d'una intervenció arqueològica preventiva d'acord amb les següents dades i condicions:

Lloc de la intervenció: Av. de Vilanova, 2-10 (Barcelona, Barcelonès) .

Persona o institució autoritzada: Museu d'Història de la ciutat de Barcelona.

Direcció de la intervenció arqueològica: Núria Cabañas Anguita (Actium , SL) .

Activitat autoritzada: Control moviment de terres, excavació arqueològica.

Termini de realització de la intervenció: 12 al 19 de maig de 2008 .

Lloc de dipòsit provisional de les restes: Museu d'Història de la ciutat de Barcelona .

La intervenció arqueològica o paleontològica autoritzada haurà de ser realitzada d'acord amb les disposicions de la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, i del Decret 78/2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic, així com en els termes descrits en la documentació presentada per a la tramitació de l' expedient.

2: Notificar aquesta resolució, tal i com disposa l'article 5.2 del Decret 78/2002, simultàniament a l'ajuntament del municipi afectat i a la persona interessada, amb l'advertiment que:

- Els particulars poden interposar recurs d'alçada contra aquesta resolució davant l'òrgan que l'ha dictat o davant del conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació, en el termini d'un mes a comptar des de l'endemà de la recepció de la notificació, d'acord amb l'article 107 en relació amb els articles 114 i 115 de la Llei de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, sens perjudici que es pugui interposar altre recurs que sigui considerat convenient.
- Les administracions públiques podran interposar, d'acord amb el que determina l'article 44 de la Llei 29/1998, de 13 de juliol, de la Jurisdicció Contenciosa Administrativa, recurs contenciós administratiu davant el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, en el termini de dos mesos a comptar des de la notificació. Potestativament, dins el mateix termini, també podran efectuar el requeriment previ que determina el precepte legal abans esmentat.

Barcelona, 12 de maig de 2008

Josep M. Carreté Nadal
Director general del Patrimoni Cultural

Resolució signada pel Director General del Patrimoni Cultural. Aquest document només es vàlid a efectes de comunicació.

ANNEX 2. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

FOTO 1. Cala 1

FOTO 2. Rasa 1. Situada al llarg de l'Avinguda de Vilanova, 2-10

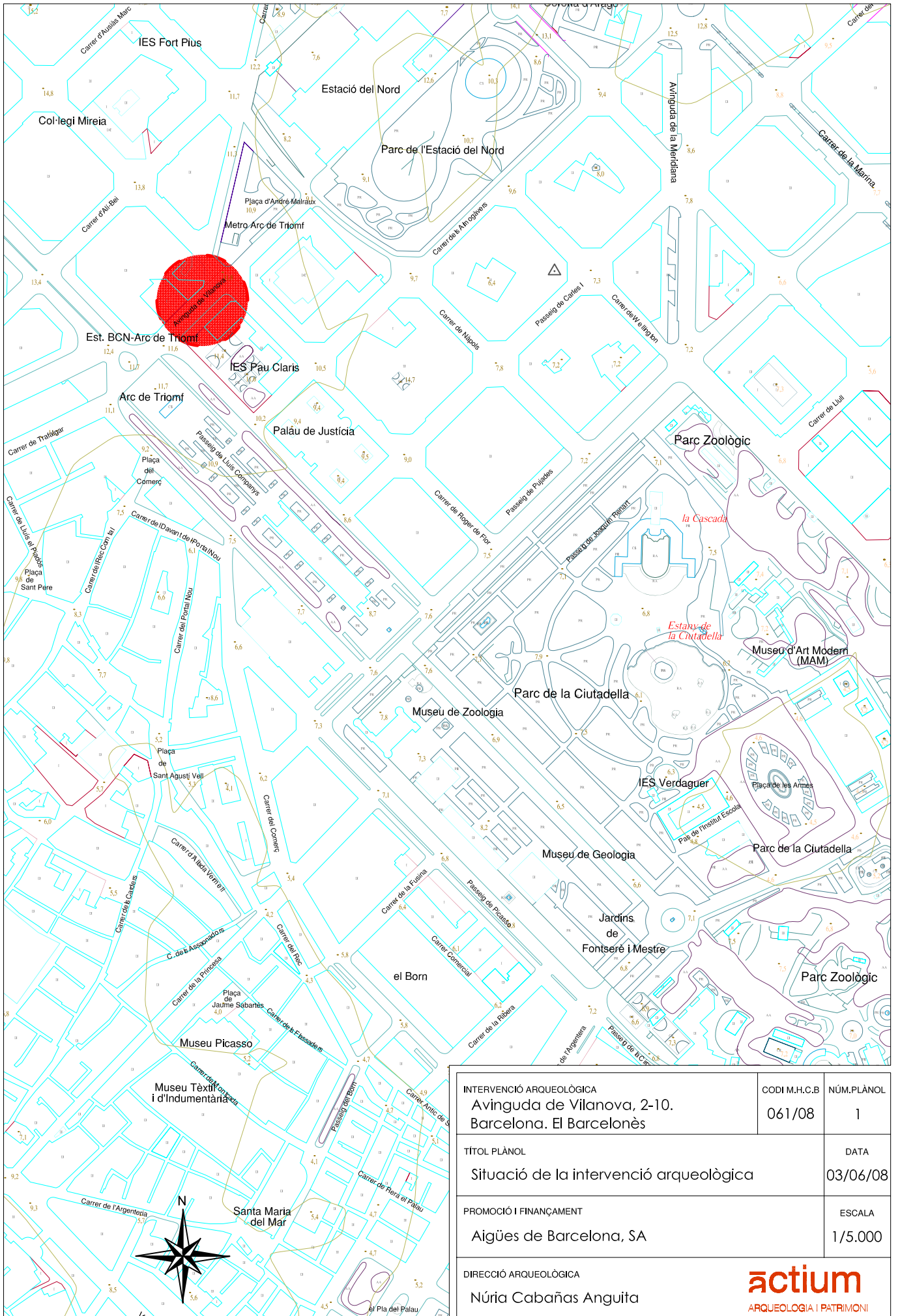

FOTO 3. Detall estratigràfic de la rasa 1

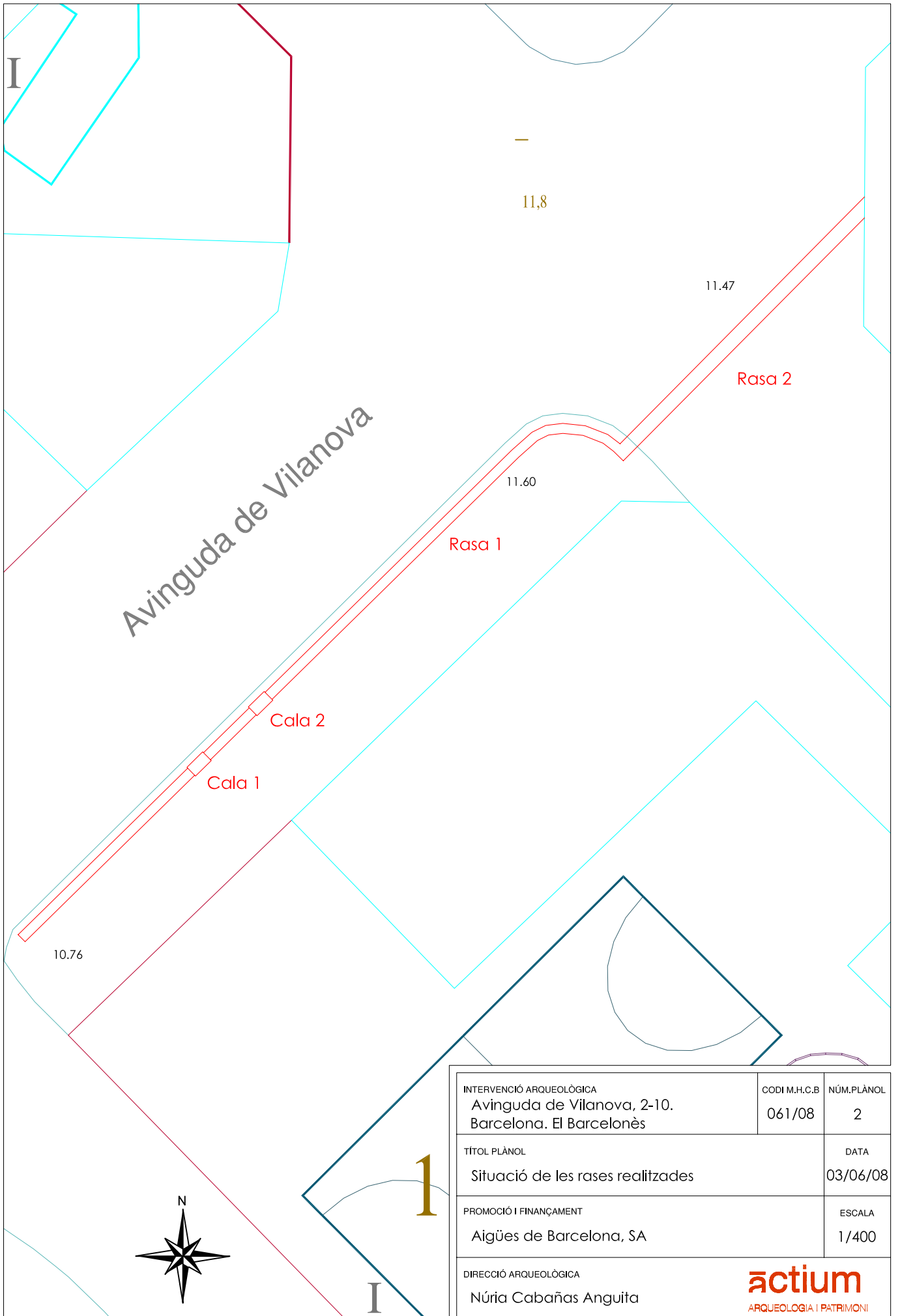

FOTO 4. Rasa 2

ANNEX 3. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA Avinguda de Vilanova, 2-10. Barcelona. El Barcelonès	CODI M.H.C.B 061/08	NÚM.PLÀNOL 1
TÍTOL PLÀNOL Situació de la intervenció arqueològica	DATA 03/06/08	
PROMOCIÓ I FINANÇAMENT Aigües de Barcelona, SA	ESCALA 1/5.000	
DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA Núria Cabañas Anguita		

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA Avinguda de Vilanova, 2-10. Barcelona. El Barcelonès	CODI M.H.C.B 061/08	NÚM.PLÀNOL 2
TÍTOL PLÀNOL Situació de les rases realitzades		DATA 03/06/08
PROMOCIÓ I FINANÇAMENT Aigües de Barcelona, SA		ESCALA 1/400
DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA Núria Cabañas Anguita		actium ARQUEOLOGIA I PATRIMONI